

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Filosofijos istorijos ir logikos katedra

Gintarė Kurlavičiūtė
Filosofijos doktorantūros II kursas
Disertacijos tema:
Filosofinių ir teologinių elementų sąveika Šv. Augustino mąstyme

ŠV. AUGUSTINO IŠORIŠKOS VIDUJYBĖS SAMPRATA

Darbo vadovas: doc. N. Kardelis
Recenzentas: prof. T. Sodeika

Vilnius 2013

Nūdienēse diskusijose nesutariama, ar ir koks yra Šv. Augustino teologijos filosofinis potencialas. Iš šios platesnės polemikos išplaukia klausimas, kaip turėtų būti apmąstoma Šv. Augustino vidujybės kategorija, t. y. kokia apimtimi ji yra teologinių baigtinių tiesų ir kokia – filosofinių svarstymų sekmuo. Viena vertus, siūloma, jog tai veikiau neoplatoniška, apvalyta nuo išorybės elementų kategorija (R. J. Teske, W. Hasker), kita vertus – veikiau Apreiškimo diktuojama kategorija, kuri apmąstoma kaip įtraukianti išorybės elementus ir save išreiškianti joje (J. C. Cavadini, P. Cary, R. A. Markus). Šis dvireikšmiškumas laikytinas konkrečiu filosofinių ir teologinių elementų sąveikos Šv. Augustino mąstyme atveju.

Pranešime **teigiama**, kad Šv. Augustino vidujybės samprata yra dvireikšmė ir kad išorybės elementus įtraukianti vidujybės samprata yra svarbesnė už juos neįtraukiančiąją.

Argumentai

1. Tokių dualizmą kaip vidujybė ir išorybė pastarosios nenaudai postulavimas būdingas neoplatoniškajam, manichėjiškajam ir tik ankstyvajam Šv. Augustino mąstymui. Šiuo atveju vidujybės kategorija įgyja „protingos sielos“ (*lot. anima rationalis*) konotaciją – „protinga siela“ kartu su Dievo kategorija priskiriama dvasinei tikrovei, neįtraukiančiai jokių kūniškumo, medžiagiškumo elementų. Tokios tikrovės atradimas laikytinas krikščioniškosios metafizikos pradžia – mintis apie nekūniškos tikrovės egzistavimą tapo paranki interpretuojant Apreiškimą, tačiau tiesiogiai neplaukė iš jo (R. J. Teske, W. Hasker).

„kadangi esame sudaryti iš dviejų dalių, t. y. iš sielos ir iš kūno, iš kurių pirmoji dalis [siela] geresnė, o kūnas blogesnis“.

(„partibus compositi sumus, ex animo scilicet et corpore, quarum prior melior, deterius corpus est“).

Šv. Augustinas. Pokalbiai su savimi (Soliloquia) XII, 21.

2. Vidinės ir išorinės plotmių priešpriešos įveika Šv. Augustinui būdinga sprendžiant ir kitus klausimus: pavyzdžiui, Kristaus dviejų prigimčių, kito žmogaus, kuris visuomet aptinkamas kaip sudarantis dvasinės ir fizinės prigimčių vienovę, taip pat eschatologinį klausimus. Vidujybės kategorija šiuo atveju įgauna „vidinio žmogaus“ (*lot. interior homo* arba *ego interior*) konotaciją. „Vidinis žmogus“ ir „išorinis žmogus“ (*lot. exterior homo*) nėra mąstomi kaip supriešinti – abu suprantami veikiau kaip tapsmas, o ne kaip tvarių savybių visetas, abiem priskiriamas kūniškumas, neatbaigtumas, korekcijos būtinumas (J. C. Cavadini, P. Cary).
-

„Niekas neabejoja, kad kaip vidiniam žmogui yra suteiktas supratimas, taip išoriniam yra suteikti kūniški pojūčiai <...> Todėl šiame, kuris dūla, ieškokime pagal išgales Trejybės atvaizdo, nebūtinai išreikšto atvaizdo, bet paprastesnio atpažinti. Juk veltui tas [išorinis] žmogus vadinamas žmogumi, jei jame nėra tam tikro panašumo su vidiniu [žmogumi]“.

(„Nemini dubium est, sicut interiorem hominem intellegentia, sic exteriorem sensu corporis praeditum <...> In hoc ergo qui corrumpitur, quaeramus, quemadmodum possumus, quamdam Trinitatis effigiem, et si non expressiorem, tamen fortassis ad dignoscendum faciliorem. Neque enim frustra et iste homo dicitur, nisi quia inest ei nonnulla interioris similitudo“).

Šv. Augustinas. Apie Trejybę (De Trinitate) XI, 1, 1.

Šv. Augustino „vidinis žmogus“, patirdamas neišvengiamą sandūrą su išorybe, ne tik įtraukia jos elementus, bet ir reiškiasi joje per kalbą. Būtinybė neužsisklęsti vidujybėje grindžiama tuo, jog vidujybės privatumas, uždarumas yra defekto, nuodėmės pasekmė, kuri reikalauja įveikos. Vidinė tikrovė išreiškiama žodžiu (*lot. verbum*) ir tuo, kas pasakyta, išreikšta (*lot. dicibile*), kas yra suprantama žodžio dėka (R. A. Markus).

Vidujybės išraiškos per kalbą klausimas apmąstytiškas, atsižvelgiant į stoikų, epikūrininkų mąstymo tradicijas: į stoikų įtvirtintą tarpinę grandį tarp garsinės ištaros (*sen. gr. φωναί*) ir objekto (*sen. gr. πράγματα*) arba to, kas egzistuoja (*sen. gr. τό τύχχανον*), – į išsakytas reikšmes (*sen. gr. λεκτά*), taip pat atsižvelgiant į epikūrininkų žodžio ir daikto susiejimą išankstinės nuojautos (*sen. gr. πρόληψις*) ryšiu (D. M. Schenkeveld, J. Barnes).

Šaltiniai

1. Augustinas A. *Išpažinimai*, vertė E. Ulčinaitė, V. Stalioraitytė // Vilnius: Aidai, 2004.
2. Augustinas A. *Pokalbiai su savimi*, vertė V. Stalioraitytė // Vilnius: Aidai, 1994.
3. Augustine St. *Confessions*, trans. by R. S. Pine–Coffin // Harmondsworth: Penguin books, 1986.
4. Augustine St. *On Order*, trans. by S. Borruso // South Bend: St. Augustine's Press, 2007.
5. Augustine St. *On the Trinity*, ed. by G. B. Matthews // Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
6. Patrologia latina, *Sancti Aurelii Augustini Opera Omnia*, red. J. P. Migne // Paris, vol. 32, 33, 41, 42, 1844–1849. [Žiūrėta 2013 m. sausio - vasario mėn.]. Prieiga per internetą: <http://www.augustinus.it/latino/index.htm>.
Vol. 32 – *Confessiones, Soliloquia, De Ordine*; Vol. 33 – *Epistolae*; Vol. 42 – *De Trinitate*.

Literatūros sąrašas

1. Cary P. *Philosophical and Religious Origins of the Private Inner Self* // Zygon: Journal of Religion and Science, 2011, vol. 46, issue 1, pp. 121-131. [Žiūrėta 2012 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9744.2010.01153.x/full>.
2. Cavadini J. C. *The Darkest Enigma: Reconsidering the Self in Augustine's Thought* // Augustinian Studies, Charlottesville: Philosophy Documentation Center, 2007, vol. 38, pp. 119-132. [Žiūrėta 2012 m. gruodžio 15 d.]. Prieiga per internetą: [http://secure.pdcnet.org/C12573FE00333F63/file/4BB29640BBC792CE852573FE0053478C/\\$FILE/augstudies_2007_0038_0001_0127_0140.pdf](http://secure.pdcnet.org/C12573FE00333F63/file/4BB29640BBC792CE852573FE0053478C/$FILE/augstudies_2007_0038_0001_0127_0140.pdf).
3. Markus R. A. *Signs and Meanings – World and Text in Ancient Christianity* // Liverpool: Liverpool University Press, 1996, pp. 73-114.
4. Schenkeveld D. M., Barnes J. *Language*, in: *The Cambridge history of Hellenistic philosophy*, ed. by K. Algra et al. // Cambridge: Cambridge University Press, 2010, pp. 177-211.
5. Teske R. J. *Saint Augustine as Philosopher: the Birth of Christian Metaphysics* // Augustinian Studies, Charlottesville: Philosophy Documentation Center, 1992, vol. 23, pp. 7-31. [Žiūrėta 2013 m. sausio 20 d.]. Prieiga per internetą: <http://www1.villanova.edu/villanova/mission/augustinianinstitute/lectures/staugustine.print.html>.
6. Hasker W. *Eternity and providence*, in: *The Cambridge Companion to Christian Philosophical Theology*, ed. by Ch. Taliaferro, Ch. Meister // Cambridge: Cambridge University Press, 2010, pp. 81-91.